

Asia C-265/23 [Volieva]¹**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

25.4.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:Okrazhen sad – Sliven (Slivenin maakunnallinen tuomioistuin,
Bulgaria)**Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:**

12.4.2023

Rikosoikeudellisen menettelyn vastaajat:

DM

AV

WO

AQ

Pääasian kohde

Pääasian oikeudenkäyntiin sovelletaan rikosprosessikoodeksin (Nakazatelno-protsesualen kodeks, jäljempänä NPK) 247 §:ää ja sitä seuraavia pykäliä, ja se pantiin vireille nyttemmin lakkautetun Spetsializirana prokuraturan (erikoissyöttäjänvirasto) Spetsializiran nakazatelen sadiin (erityisrikostuomioistuin), joka myös on lakkautettu 7.7.2022, toimittamalla syytekirjelmällä, joka koski DM:ää, AV:tä, WO:ta ja AQ:ta ja joka liittyi rikoskoodeksin (Nakazatelen kodeks, jäljempänä NK) 321 §:n 3 momentissa, luettuna yhdessä sen 2 momentin kanssa, (osallistuminen rikollisjärjestön toimintaan) sekä NK:n 301 §:n 1 momentissa (lahjonta) tarkoitettuihin rikoksiin.

¹ Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa oikeudenkäynnin minkään asianosaisen todellista nimeä.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeusperusta

Unionin oikeuden tulkinta, SEUT 267 artikla

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Kun kyse on unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvia rikoksia koskevasta rikosoikeudellisesta menettelystä, onko Euroopan unionin perusoikeuskirjan 52 artiklaa, luettuna yhdessä sen 47 artiklan kanssa, ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta 24.10.2008 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2008/841/YOS 4 artiklaa sekä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 19 artiklan 1 kohdan kolmatta virkettä tulkittava siten, että ne ovat esteenä rikosprosessikoodeksin (Nakazatelno-protsesualen kodeks, sellaisena kuin se on muutettuna, Darzhaven vestnik nro 63/2017, voimassa 5.11.2017 alkaen) XXVI lukuun sisältyvän kaltaisille kansallisille säännöksille, joilla kumotaan rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön oikeus häntä vastaan aloitetun menettelyn lopettamiseen, kun tämä oikeus syntyi sovellettaessa lakia, jossa säädettiin tällaisesta mahdollisuudesta, mutta tuomioistuimen virheen vuoksi oikeus todettiin vasta kyseisen lain kumoamisen jälkeen?

2. Mitkä ovat Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitetut tehokkaat oikeussuojakeinot, joita tällaisella rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevalla henkilöllä olisi oltava käytettävissään, ja erityisesti, onko kansallinen tuomioistuin velvollinen lopettamaan kaikilta osin rikosoikeudellisen menettelyn tällaista henkilöä vastaan, jos asiaa aiemmin käsitellyt tuomioistuimen kokoonpano on jättänyt sen tekemättä, vaikka edellytykset siihen täytyivät tuolloin voimassa olleen kansallisen lain mukaan?

Unionin lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö

Euroopan unionista tehty sopimus – 19 artiklan 1 ja 3 kohta

Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus – 267 artikla

Euroopan unionin perusoikeuskirja – 47, 48 ja 52 artikla

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta 24.10.2008 tehty neuvoston puitepäätös 2008/841/YOS – 4 artikla

Tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 22.5.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/13/EU – johdanto-osan 10, 14, 27, 28 ja 41 perustelukappale

Unionin tuomioistuimen tuomio 5.6.2018, Kolev ym. (C-612/15, EU:C:2018:392)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 10.5.2011, Dimitrov ja Hamanov v. Bulgaria (valitukset nro 48059/06 ja 2708/09) ja tuomio 10.1.2012, Biser Kostov v. Bulgaria (valitus nro 32662/06).

Kansallinen lainsäädäntö

NPK, sellaisena kuin sitä sovellettiin 29.4.2006–28.5.2010 – 334 §:n 4 kohta, 368 §:n 1 ja 2 momentti, 369 §:n 1–5 momentti

NPK:n muuttamisesta ja täydentämisestä annettu laki (Zakon za izmenenie i dopalnenie na NPK), julkaistu DV:ssä nro 32/2010, voimassa 28.5.2010 alkaen) – 51, 54 ja 66 §

NPK, sellaisena kuin sitä sovellettiin 13.8.2013–5.11.2017 – 334 §:n 4 kohta, 368 §:n 1 ja 2 momentti, 369 §:n 1–5 momentti

NPK, sellaisena kuin sitä on sovellettu 5.11.2017 alkaen – 246 §:n 1–4 momentti, 334 §:n 4 kohta, 368 §:n 1–3 momentti, 369 §:n 1–3 momentti

Tuomioistuinjärjestelmää koskevan lain muuttamisesta ja täydentämisestä annetun lain siirtymä- ja loppusäännökset (Prehodni i zaklyuchitelni razporedbi kam Zakona za izmenenie i dopalnenie na Zakona za sadebnata vlast, DV nro 32/2022, voimassa 28.7.2022 alkaen, sellaisena kuin se on muutettuna Konstitutsionen sad na Republika Bulgarian [Bulgarian tasavallan perustuslakituomioistuin] antamalla tuomiolla N:o 7, nro 56/2022) – 43, 48–53 ja 59 §

NK – 20, 26, 301 ja 321 §

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Viittä henkilöä, mukaan lukien DM, vastaan aloitettiin 5.7.2013 tutkintaviranomaisen määräyksestä rikosoikeudellinen menettely NK:n 321 §:n 3 momentin, luettuna yhdessä sen 2 momentin kanssa, (osallistuminen rikollisjärjestön toimintaan) ja NK:n 301 §:n 1 momentin (lahjonta) mukaisten rikosten vuoksi.
- 2 Oikeudenkäyntiä edeltäneen menettelyn liiallisen keston vuoksi rikosoikeudellisen menettelyn kohteena ollut DM pyysi 31.8.2015 erityisrikostuomioistuimelta, että asia käsiteltäisiin tuomioistuimessa tuolloin voimassa olleen NPK:n 368 §:n 1 momentin säännöksen mukaisesti.
- 3 Erityisrikostuomioistuimen rekisteriin merkityn, 30.9.2015 päivätyn päätöksen nojalla tuomioistuin palautti asiaan liittyvän aineiston kyseisenä ajankohtana voimassa olleen NPK:n 369 §:n 1 momentin mukaisesti ja antoi erikoissyyttäjälle mahdollisuuden saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi kolmen kuukauden kuluessa joko toimittamalla syytekirjelmä, ehdottamalla rikosoikeudellisesta vastuusta vapauttamista ja määräämällä hallinnollisesta seuraamuksesta tai

sopimalla syytteestä taikka mahdollisuuden lopettaa rikosoikeudellinen menettely ilmoittamalla siitä tuomioistuimelle.

- 4 Erikoissyyttäjä saattoi asian 8.1.2016 tuomioistuimen käsiteltäväksi toimittamalla syytekirjelmän neljää syytettyä, mukaan lukien DM, vastaan NK:n 321 §:n 3 momentin, luettuna yhdessä sen 2 momentin kanssa, ja NK:n 301 §:n 1 momentin mukaisista rikoksista.
- 5 Esittelevä tuomari keskeytti oikeudenkäyntimenettelyn 3.2.2016 tuolloin voimassa olleen NPK:n 249 §:n 2 momentin nojalla, luettuna yhdessä NPK:n 248 §:n 2 momentin 3 kohdan kanssa, samana päivänä annetulla määräyksellä korjattavissa olevien olennaisten menettelyvirheiden vuoksi ja palautti asian syyttäjälle virheiden korjaamista varten. NPK:n, sellaisena kuin se oli ennen 5.11.2017 tehtyä muutosta, 369 §:n 3 momentin nojalla erikoissyyttäjälle annettiin yksi kuukausi aikaa korjata menettelyvirheet ja saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi DM:ää vastaan NK:n 321 §:n 3 momentin, luettuna yhdessä sen 2 momentin kanssa, ja NK:n 301 §:n 1 momentin mukaisista rikoksista nostetun syyteen osalta.
- 6 Uusi syytekirjelmä laadittiin asetetussa kuukauden määräajassa. Erikoissyyttäjä toimitti syytekirjelmän tuomioistuimelle 22.3.2016.
- 7 Erityisrikostuomioistuimessa aloitettiin asiaa koskeva menettely. Esittelevä tuomari ei havainnut, että oikeudenkäyntiä edeltäneessä menettelyssä olisi tehty korjattavissa olevia olennaisia menettelyvirheitä, ja määräsi näin ollen, että asia käsitellään julkisessa istunnossa, johon kutsuttiin asianosaiset.
- 8 Syytettynä oleva DM vaati 5.4.2016 päivätyllä hakemuksella ja 13.4.2016 päivätyllä oikaisuvaatimuksella asiaa käsittelevältä erityisrikostuomioistuimen ratkaisukokoonpanolta, että häntä koskeva rikosoikeudellinen menettely lopetetaan kaikilta osin NK:n, sellaisena kuin se oli ennen 5.11.2017 tehtyä muutosta, 369 §:n 4 momentin kolmannen vaihtoehdon nojalla oikeudenkäyntiä edeltäneessä menettelyssä tehtyjen uusien menettelyvirheiden vuoksi.
- 9 Syytettynä olevan DM:n oikeudelliset avustajat esittivät samat vaatimukset 25.5.2016 ja 27.6.2016 pidetyissä istunnoissa. Tuomioistuin hylkäsi nämä vaatimukset erillisillä rekisteriin merkityillä päätöksillä, koska sen käsityksen mukaan syytekirjelmä täytti NPK:n 246 §:n vaatimukset.
- 10 NPK:n XXVI lukuun tehdyt muutokset, joilla poistettiin mahdollisuus lopettaa rikosoikeudellinen menettely oikeudenkäyntiä edeltäneen menettelyn liiallisen keston tai oikeudenkäyntiä edeltäneessä vaiheessa tehtyjen olennaisten menettelyvirheiden vuoksi, tulivat voimaan 5.11.2017.
- 11 Asiaa käsiteltiin julkisesti erityisrikostuomioistuimessa yli kolmen ja puolen vuoden ajan (menettely aloitettiin 23.3.2016, ja se päättyi tuomion antamiseen 19.11.2019).

- 12 Erityisrikostuomioistuin totesi 19.11.2019 antamallaan tuomiolla syytettynä olevan DM:n syylliseksi syytteessä mainittuihin rikoksiin ja tuomitsi hänet vankeusrangaistukseen ja määräsi hänelle sakkoa sekä peruutti hänen virkaansa liittyvät oikeudet.
- 13 Tuomiosta valitettiin Apelativen spetsializiran nakazatelen sadiin (toisen asteen erityisrikostuomioistuin), ja se aloitti asian käsittelyn.
- 14 Toisen asteen erityisrikostuomioistuin kumosi 9.11.2020 antamallaan tuomiolla erityisrikostuomioistuimen tuomion kaikilta osin ja palautti asian sille uudelleenkäsittelemistä varten, koska asiassa oli korjattavissa olevia olennaisia menettelyvirheitä, joiden vuoksi 22.3.2016 päivätty syytekirjelmä ei täyttänyt NPK:n 246 §:ssä vahvistettuja vaatimuksia.
- 15 Kun asia oli palautettu erityisrikostuomioistuimeen, se lopetti NPK:n 248 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kysymysten käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi aloitetun menettelyn rekisteriin 3.2.2021 merkityllä päätöksellä ja palautti asian takaisin syyttäjälle, jotta tämä korjaisi oikeudenkäyntiä edeltäneessä menettelyssä syytehakemuksen laatimisen yhteydessä tehdyt olennaiset menettelyvirheet, jotka todettiin ja jotka esitettiin yksityiskohtaisesti toisen asteen erityisrikostuomioistuimen tuomiossa.
- 16 Erikoissyyttäjä toimitti syytettynä olevaa DM:ää ja kolmea muuta syytettyä koskevan uuden syytekirjelmän 7.6.2022. Erityisrikostuomioistuimessa aloitettiin asiaa koskeva menettely.
- 17 Esittelevä tuomari lopetti 15.7.2022 antamallaan määräyksellä menettelyn erityisrikostuomioistuimessa ja siirsi asian tuomioistuinjärjestelmää koskevan lain muuttamisesta ja täydentämisestä annetun lain siirtymä- ja loppusäännösten (Prehodnite i zaklyuchitelni razporedbi kam Zakona za izmenenie i dopalnenie na Zakona za sadebnata vlast, DV nro 32, 26.4.2022, tuli voimaan 28.7.2022) 49 §:n nojalla toimivaltaiselle Okrazhen sad Stara Zagoralle (Stara Zagoran maakunnallinen tuomioistuin).
- 18 Okrazhen sad Stara Zagora aloitti menettelyn, mutta kaikki tuomarit ilmoittivat olevansa esteellisiä. Oikeudenkäynti lopetettiin ja asia siirrettiin Varhoven kasatsionen sadin (ylin tuomioistuin) käsiteltäväksi NPK:n 43 §:n 3 kohdan nojalla, jotta tämä nimeäisi toisen samanasteisen tuomioistuimen käsittelemään asiaa, koska toimivaltainen tuomioistuin Okrazhen sad Stara Zagora ei kyennyt muodostamaan asian ratkaisevaa kokoonpanoa. Varhoven kasatsionen sadin 17.1.2023 tekemällä päätöksellä asia siirrettiin Okrazhen sad Slivenin (Slivenin maakunnallinen tuomioistuin) käsiteltäväksi.
- 19 Okrazhen sad Sliven aloitti menettelyn asian käsittelemiseksi. Syytettynä olevan DM:n oikeudellinen avustaja toi tässä menettelyssä esiin DM:ää koskevan rikosoikeudellisen menettelyn lopettamista koskevan kysymyksen ja pyysi ratkaisukokoonpanoa esittämään ennakkoratkaisupyynnön Euroopan unionin tuomioistuimelle.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteluista

- 20 NPK:n XXVI luvussa esitetty sääntö, jonka mukaan rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva voi vaatia, että hänen asiansa käsitellään tuomioistuimessa tai hänen asiansa käsittely lopetetaan, on vahvistettu jo vanhassa NPK:ssa (239a §). Se sisällytettiin myös DV:ssä nro 86, 28.10.2005, julkaistuun NPK:hon, joka on ollut voimassa 29.4.2006 lähtien ja jonka Bulgarian tasavallan perustuslakituomioistuin on todennut olevan maan perustuslain mukainen.
- 21 NPK:n XXVI luvulla on tarkoitus varmistaa, että tutkinta suoritetaan kohtuullisen ajan kuluessa, jotta voidaan sulkea pois sen vaara, että henkilöä vastaan aloitetaan rikosoikeudellinen menettely eri syistä ja että asia jää vuosiksi valmisteluvaiheeseen rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön kärsiessä kaikki tästä asemasta aiheutuvat haitalliset seuraukset.
- 22 Rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön mahdollisuus vaatia, että hänen asiansa saatetaan tuomioistuimen käsiteltäväksi, ei estä perusteellisen esitutinnan suorittamista, sillä NPK:n 219 §:n 1 momentin mukaan henkilöön kohdistetaan rikosoikeudellinen menettely, kun hänen syyllisyydestään on saatu riittävät todisteet. Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin huomauttaa, että tästä syystä määräaika, joka on kaksi vuotta menettelyn aloittamisesta ensimmäisessä oikeusasteessa, ja yksi vuosi, kun kyse on valitusmenettelystä, pitäisi riittää muiden todisteiden keräämiseen.
- 23 NPK:n XXVI luvun vuoden 2006 versiossa lainsäätäjällä on säätänyt mahdolliseksi myös sen, että ensimmäisen asteen tuomioistuin ei käytä NPK:n 369 §:n 4 momentin mukaista toimivaltaansa lopettaa rikosoikeudellinen menettely tietyin edellytyksin, vaikka edellytykset täyttyisivätkin. Tällöin toisen asteen tuomioistuimella on tämä toimivalta, mutta vasta tuomion uudelleentarkastelun yhteydessä, kun ensimmäisessä oikeusasteessa käytävä menettely on saatettu kaikilta osin loppuun (NPK:n 334 §:ssä esitetty perustelu).
- 24 NPK:n muuttamisesta ja täydentämisestä annetulla lailla (Zakon za izmenenie i dopalnenie na NPK) kumottiin vuonna 2010 kaikilta osin NPK:n XXVI luku. Tämän lain siirtymäsäännöksen nojalla on kuitenkin sallittua, että NPK:n XXVI luvun mukaiset vireillä olevat menettelyt voidaan lopettaa aiempien menettelysääntöjen mukaisesti (eli ennen kyseisen luvun kumoamista voimassa olleiden menettelysääntöjen mukaisesti). Näin edistetään ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta, kun kyse on henkilöistä, jotka ovat vaatineet asian saattamista tuomioistuimen käsiteltäväksi, ja varmistetaan, että he voivat käyttää oikeuttaan heihin kohdistuvan rikosoikeudellisen menettelyn lopettamiseen, jos NPK:n 369 §:n 4 momentin mukaiset edellytykset täyttyvät.
- 25 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut tässä yhteydessä 10.5.2011 antamansa tuomion Dimitrov ja Hamanov v. Bulgaria 92 ja 119 kohdassa, että NPK:n kumotun XXVI luvun [mukainen menettely] oli ainoa oikeussuojakeino, jota Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt tietyissä tilanteissa tehokkaana

- rikosoikeudellisen menettelyn keston osalta Bulgariassa, koska sillä saattoi olla nopeuttava (asian käsittelyn nopeuttaminen tuomioistuimessa) tai hyvittävä (menettelyn lopettaminen) vaikutus. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin vahvisti tuomiossaan, että Bulgarian on otettava käyttöön tuomiossa asetetut vaatimukset täyttävä tehokas oikeussuojakeino 12 kuukauden kuluessa tuomion lainvoimaiseksi tulosta.
- 26 Vuonna 2012 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi tuomion Biser Kostov v. Bulgaria 85 kohdassa toistamiseen, että vanhan NPK:n 239a §:n (kumottu) mukainen menettely, joka otettiin käyttöön Zakon za izmenenie i dopalneniella (DV nro 50/2003) ja jolla säänneltiin ensimmäistä kertaa asian käsittelemistä tuomioistuimessa rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön vaatimuksesta, oli ainoa oikeussuojakeino, jota voitiin pitää tehokkaana rikosoikeudellisen menettelyn liiallista kestoja koskevissa valituksissa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin lisäsi, että kyseisessä tapauksessa NPK 239a §:n mukainen menettely ”[johti siihen, että] virheellinen tutkintamenettely, jolle oli ominaista syyttäjän jatkuva kieltäytyminen käsittelemästä tuomioistuinten toistuvasti esittämiä huolenaiheita, lopetettiin välittömästi”. Toisin sanoen asian saattaminen tuomioistuimen käsiteltäväksi rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön hakemuksesta on oikeuksien loukkaamisen seuraus eikä oikeuksien loukkaamisen syy.
- 27 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen näiden kahden tuomion sekä muiden Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Bulgarialle antamien, oikeudenkäyntien liiallista kestoja koskevien tuomioiden seurauksena NPK:n XXVI luku saatettiin uudelleen voimaan vuonna 2013 (DV nro 71/2013), ja se oli lähes samasanainen kuin vuoden 2006 versio. Sen 368 §:n 1 momenttia täydennettiin siten, että kahden vuoden määräaikaan ei lueta aikaa, jona asia on ollut vireillä tuomioistuimessa tai rikosoikeudellinen menettely on ollut keskeytettynä. 369 §:n 1 momentin mukaista määräaika pidennettiin kahdesta kuukaudesta kolmeen kuukauteen. Toisen asteen tuomioistuimen mahdollisuus lopettaa rikosoikeudellinen menettely NPK:n 334 §:n 4 kohdan nojalla, jos ensimmäisen asteen tuomioistuin ei ole käyttänyt NPK:n 369 §:n 4 momentin mukaista toimivaltaansa, otettiin uudelleen käyttöön.
- 28 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että nyt tarkasteltavassa tapauksessa syytettynä oleva DM pani vireille menettelyn asiansa käsittelemiseksi tuomioistuimessa 31.8.2015, jolloin vuoden 2013 versio oli NPK:n XXVI luvun ajantasainen versio. Tästä syystä tuomioistuin katsoi NPK:n 368 §:n 1 momentin mukaisten edellytysten täyttyneen, ja se myönsi syyttäjälle kolmen kuukauden määräajan syytekirjelmän toimittamiselle tuomioistuimeen. Syyttäjä toimitti syytekirjelmän, mutta tuomioistuin katsoi, että oikeudenkäyntiä edeltävässä menettelyssä oli tehty olennaisia menettelyvirheitä, ja myönsi siksi syyttäjälle kuukauden lisämääräajan näiden menettelyvirheiden korjaamiseksi voimassa olleen NPK:n 369 §:n 3 momentin mukaisesti. Jos syyttäjä ei korjaa menettelyvirheitä asetetussa määräajassa tai syyllistyy uusiin virheisiin,

rikosoikeudellinen menettely syytettynä olevaa DM:ää vastaan on NPK:n 369 §:n 4 momentin mukaan lopetettava, vaikka asianosaiset eivät olisi sitä vaatineetkaan.

- 29 Näin asetetun kuukauden määräajan kuluessa syyttäjä jätti 22.3.2016 tuomioistuimelle uuden syytekirjelmän. Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan erimielisyyttä on etenkin siitä, täyttääkö tämä syytekirjelmä NPK:n 246 §:n vaatimukset, joiden mukaan syytteen on oltava selkeästi ja yksiselitteisesti muotoiltu, jotta syytetyt voivat ymmärtää sen, järjestää puolustuksensa tehokkaasti ja kerätä tarvittavat todisteet. Kysymystä käsiteltiin syytettynä olevan DM:n pyynnöstä 25.5.2016 ja 27.6.2016 pidetyissä istunnoissa, joissa syytetyn oikeudelliset avustajat toivat esiin heidän mielestään syytekirjelmässä olleet puutteet ja vaativat, että rikosoikeudellinen menettely syytettyä vastaan lopetetaan vuonna 2016 voimassa olleen NPK:n 369 §:n 4 momentin kolmannen vaihtoehdon nojalla. Tuomioistuin ei kuitenkaan hyväksynyt näitä perusteluja, ja katsoi, ettei korjattavissa olevia olennaisia menettelyvirheitä ollut, ja kieltäytyi lopettamasta syytettynä olevaa DM:ää koskevaa rikosoikeudellista menettelyä.
- 30 NPK:n säännösten mukaan sekä syytetty että syyttäjä voivat riitauttaa itsenäisesti valitustuomioistuimessa tuomioistuimen ratkaisut, joilla rikosoikeudellinen menettely lopetetaan, mutta ei ratkaisuja, joilla kieltäydytään lopettamasta menettelyä. Tällaisia ratkaisuja voidaan tarkastella uudelleen ylemmässä oikeusasteessa, mutta niitä on tarkasteltava yhdessä ensimmäisen asteen tuomioistuimen antaman tuomion kanssa. Siksi rikosoikeudellisen menettelyn tässä vaiheessa mahdollisuudet oikeussuojaan ensimmäisen oikeusasteen menettelyssä perustuvat vuodelta 2016 peräisin olevaan, NPK:n 369 §:n 4 momentin kolmannessa vaihtoehdossa vahvistettuun oikeuteen saada syytettynä olevaa DM:ää koskeva rikosoikeudellinen menettely lopetettua kaikilta osin.
- 31 Jos ensimmäisen asteen tuomioistuin ei ole käyttänyt NPK:n 369 §:n 4 momentin mukaista toimivaltaansa, NPK:n kyseisenä ajankohtana voimassa olleen version (334 §:n 4 kohta) mukaan tätä syntynyttä oikeutta menettelyn lopettamiseen on mahdollista suojella, kun ratkaisua tarkastellaan uudelleen toisen asteen tuomioistuimessa. Jos toisen asteen tuomioistuin toteaa, että oikeudenkäyntiä edeltäneessä menettelyssä, syytekirjelmän laatiminen mukaan luettuna, on tosiasiallisesti tehty menettelyvirheitä, sen on kumottava ratkaisu ja lopetettava rikosoikeudellinen menettely sovellettavan NPK:n 334 §:n 4 kohdan toisen vaihtoehdon nojalla NPK:n 369 §:n 4 momentin mukaisesti. Tämä toisen asteen tuomioistuimen toimivalta merkitsee oikeusvarmuuden ja ennustettavuuden paranemista, kun kyse on henkilöistä, joille on syntynyt NPK:n 369 §:n 4 momentin mukainen oikeus. Lisäksi tämä toisen asteen tuomioistuimen toimivalta osoittaa, että NPK:n XXVI luvun mukainen menettely ei lähtökohtaisesti lopu syytekirjelmän toimittamiseen tuomioistuimelle.
- 32 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen näkemyksen mukaan syytettynä olevan DM:n 31.8.2015 vireille panema NPK:n XXVI luvun mukainen menettely on näin ollen edelleen vireillä siihen saakka, kunnes häntä koskeva

rikosoikeudellinen menettely on saatettu lopullisesti päätökseen, eli myös tällä hetkellä. Koska ensimmäisen asteen tuomioistuin kieltäytyi lopettamasta häntä vastaan aloitettua rikosoikeudellista menettelyä, syytettynä olevan DM:n ainoa mahdollisuus suojella tätä oikeutta oli vaatia 27.6.2016 toisen asteen tuomioistuinta tekemään niin, mutta vasta sen jälkeen, kun ensimmäisen asteen tuomioistuin on antanut rikostuomionsa.

- 33 Tuomioistuimen yhä käsitellessä vuonna 2016 vireille saatettua asiaa NPK:n XXVI luvun lakimuutokset tulivat voimaan 5.11.2017. Muutoksilla poistettiin siihen asti käytössä ollut mahdollisuus saada asia tuomioistuimen käsiteltäväksi rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön vaatimuksesta. Toisin kuin silloin, kun NPK:n XXVI luku kumottiin edellisen kerran, tällä kertaa ei annettu siirtymäsäännöstä, jota sovellettaisiin NPK:n XXVI luvun mukaisiin vireillä oleviin menettelyihin, kuten syytettynä olevaa DM:ää koskevaan menettelyyn. Käyttöön otettiin täysin erilainen mekanismi, jonka tarkoituksena on nopeuttaa oikeudenkäyntiä edeltävää vaihetta ja itse oikeudenkäyntimenettelyä, mutta jolla ei ole hyvittävä luonnetta siltä varalta, että nopeuttavat toimet jäävät tuloksettomiksi. Se ei sisällä enää mahdollisuutta rikosoikeudellisen menettelyn lopettamiseen, jos oikeudenkäyntiä edeltävä vaihe kestää liian kauan ja jos menettelyssä tehdään uusia korjattavissa olevia olennaisia menettelyvirheitä.
- 34 Oikeudenkäynti erityisrikostuomioistuimessa saatiin päätökseen yli kolme ja puoli vuotta kestäneen ensimmäisen oikeusasteen menettelyn jälkeen. Se aloitettiin 23.3.2016, ja se päättyi 19.11.2019 annettuun rikostuomioon. Tuomioistuin tuomitsi syytettynä olevan DM:n, mutta toisen asteen erityisrikostuomioistuin kumosi tämän rikostuomion 9.11.2020 sillä perusteella, että 22.3.2016 päivätyn syytekirjelmän laatimisessa oli tehty virheitä eikä se täyttänyt NPK:n 246 §:n vaatimuksia. Toisen asteen tuomioistuin huomautti, että monia puolustuksen ensimmäisen oikeusasteen istunnossa esittämiä väitteitä ei ollut käsitelty asianmukaisesti. Rikosoikeudellista menettelyä syytettynä olevaa DM:ää vastaan ei kuitenkaan lopetettu, koska toisen asteen tuomioistuimella ei ole NPK:n voimassa olevan version mukaan NPK:n 334 §:n 4 momentin toisen vaihtoehdon mukaista toimivaltaa.
- 35 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo edellä kuvaillun asian kulun ja toisen asteen tuomioistuimen lopulliseksi tulleen tuomion perusteella, että 22.3.2016 alkaen tuolloin voimassa olleen NPK:n version 369 §:n 4 momentin kolmannen vaihtoehdon mukaiset edellytykset ovat täyttyneet syytettynä olevaa DM:ää vastaan nostettujen syytekohtien osalta. Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo, että jos ensimmäisen asteen tuomioistuin olisi soveltanut kyseistä säännöstä oikein, rikosoikeudellinen menettely syytettynä olevaa DM:ää vastaan olisi pitänyt lopettaa jo vuonna 2016. Koska vuonna 2016 aloitetusta menettelystä vastannut erityisrikostuomioistuimen ratkaisukokoonpano katsoi virheellisesti, ettei oikeudenkäyntiä edeltäneessä menettelyssä ollut tehty korjattavissa olevaa olennaista menettelyvirhettä, syytettynä olevaa DM:ää koskeva rikosoikeudellinen menettely on edelleen vireillä, ja se on kestänyt nyt yhteensä noin kymmenen vuotta.

- 36 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin toteaa, että Bulgarian tasavallan perustuslakituomioistuin totesi vuonna 1999 antamassaan tuomiossa, että ”säännös, jolla säännellään vireillä olevien asioiden käsittelyn lopettamista, – – ei vastaa oikeusvaltioperiaatteen mukaisia saavutettujen oikeuksien turvaamista, oikeusvarmuutta ja ennakoitavuutta koskevia vaatimuksia”. Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa NPK ei sisällä nimenomaista säännöstä XXVI luvun aiemman version mukaisten vireillä olevien menettelyjen lopettamisesta. Tämä johtuu kuitenkin siitä, että niiden asemasta ei ole säädetty siirtymäsäännöksellä.
- 37 Bulgarian tasavallan perustuslakituomioistuin totesi eräässä toisessa, vuonna 2010 antamassaan tuomiossa, että lakien taannehtivuuskieltoa rikotaan, jos syntyneen oikeuden vaikutusten uusi oikeudellinen arviointi johtaa oikeuksien kumoamiseen tai jos se johtaa haitallisiin seurauksiin vanhoissa tapauksissa, vaikka kyseinen oikeus perustuisikin toiseen oikeudelliseen kehykseen. Perustuslain mukaan olisi oikeusvaltioperiaatteen vastaista, jos lainsäätäjät asettaisi jälkikäteen kielteisiä seurauksia yksityisille, jotka ovat saaneet oikeuksia ja toimineet voimassa olevan oikeudellisen kehyksen mukaisesti.
- 38 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan tämä Bulgarian tasavallan perustuslakituomioistuimen näkemys on merkityksellinen nyt käsiteltävässä asiassa nimenomaan siksi, että NPK:n XXVI luvun säännösten ennen 5.11.2017 ja sen jälkeen sovelletun version välillä on merkittäviä eroja. Syytettynä oleva DM sai 22.3.2016 vanhan oikeudellisen kehyksen perusteella oikeuden siihen, että häntä vastaan aloitettu rikosoikeudellinen menettely voidaan lopettaa NPK:n 369 §:n 4 momentin nojalla, ja hän ilmaisi neljä kertaa haluavansa käyttää tätä oikeutta. Tämän oikeuden käyttämisen kannalta merkitystä ei ole sillä, että tuomioistuimen virheen vuoksi oikeuden syntyminen todettiin lähes viisi vuotta myöhemmin sellaisen toisen lain perusteella, jossa ei säädetä vanhoista tapauksista ja joka tässä mielessä vaikuttaa niihin haitallisesti.
- 39 Vuonna 2013 sovellettu NPK:n XXVI luku koski kaikkia Bulgarian rikoskoodeksissa (Nakazatelen kodeks) tarkoitettuja rikoksia, lukuun ottamatta kuolemaan johtaneita vakavia tahallisia rikoksia. NPK:n 368 ja 369 §:ää voitiin näin ollen soveltaa myös neuvoston puitepäätöksen 2008/841/YOS soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin, erityisesti NK:n 321 §:n 3 momentissa, luettuna yhdessä sen 2 momentin kanssa, tarkoitettuun rikollisjärjestön toimintaan osallistumiseen ja vastaaviin liitännäisrikoksiin.
- 40 Näillä 5.11.2017 saakka voimassa olleilla NPK:n säännöksillä pannaan täytäntöön jäsenvaltioille puitepäätöksen 2008/841 4 artiklassa annettu mahdollisuus olla määräämättä rikosentekijälle rangaistusta rikollisjärjestöön liittyvistä rikoksista, kun kyse on erityisistä olosuhteista, eli tässä tapauksessa tutkintaviranomaisten passiivisuuden tai oikeudenkäyntiä edeltäneessä menettelyssä tehtyjen olennaisten menettelyvirheiden vuoksi.
- 41 NPK:n XXVI luku on SEU 19 artiklan 1 kohdan kolmannessa virkkeessä tarkoitettu tehokas oikeussuojakeino, koska sillä taataan syytetyn oikeus saada

asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa oikeudenmukaisessa ja julkisessa oikeudenkäynnissä kohtuullisen ajan kuluessa Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitetulla tavalla.

- 42 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo, että nyt voimassa oleva versio NPK:n XXVI luvusta (NPK:n 368 ja 369 §), jolla muutetaan olennaisesti aiemmin sovelletun luvun säännöksiä mutta joka ei sisällä vanhan säännöksen mukaan vireille saatettuihin menettelyihin sovellettavaa siirtymäsäännöstä ja jolla tosiasiallisesti viedään syytetyltä mahdollisuus käyttää hänen saavuttamaansa oikeutta häntä vastaan aloitetun rikosoikeudellisen menettelyn lopettamiseen, on unionin oikeuden vastainen.
- 43 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo, että puitepäätöksen 2008/841 4 artiklaa on rikottu, koska Bulgarian tasavallassa, joka on EU:n jäsen, on estetty sellaisten toimenpiteiden soveltaminen, joilla varmistetaan, että rikoksentehtijä voidaan jättää erityisissä olosuhteissa tuomitsematta rangaistukseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvistä rikoksista, kun tällaiset toimenpiteet oli jo otettu käyttöön ja syytetyt olivat saaneet oikeuden käyttää niitä.
- 44 Rikkomisella on vaikutusta myös SEU 19 artiklan 1 kohdan kolmanteen virkkeeseen, koska henkilöiltä, joita vastaan on nostettu syyte puitepäätöksessä 2008/841 tarkoitetuista rikoksista, on evätty mahdollisuus tehokkaaseen oikeussuojaan ja siihen, että heidän asiansa ratkaistaan kohtuullisen ajan kuluessa.
- 45 Lisäksi rikotaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 52 artiklaa, luettuna yhdessä sen 47 artiklan kanssa, koska samalla rajoitetaan mahdollisuuksia käyttää tehokasta oikeussuojakeinoja, joka sisällytettiin kansalliseen lainsäädäntöön unionin puitepäätöksen täytäntöönpanon yhteydessä ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen antamien useiden tuomioiden seurauksena, millä kyseenalaistetaan koko rikosoikeudellisen menettelyn oikeudenmukaisuus.
- 46 Edellä esitetyistä syistä ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo, että syyttäjän toimittaman syytekirjelmän ja rikosoikeudellisen menettelyn aloittamisen johdosta sen käsiteltäväksi saatetun asian asianmukainen ratkaiseminen edellyttää vastaamista kysymykseen siitä, onko edellä mainittuja unionin oikeussääntöjä tulkittava siten, että ne ovat esteenä NPK:n XXVI luvun (muutettu DV:llä nro 63/2017, voimassa 5.11.2017 alkaen) säännösten kaltaisille kansallisille säännöksille, joilla kumotaan syytetyn oikeus saada häntä koskeva rikosoikeudellinen menettely lopetettua, siltä osin kuin tämä oikeus on syntynyt sovellettaessa lakia, jossa säädettiin tällaisesta mahdollisuudesta, mutta oikeudellisen virheen vuoksi kyseinen oikeus todettiin vasta sen jälkeen, kun kyseinen laki oli kumottu, sekä kysymykseen siitä, mitä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitettuja tehokkaita oikeussuojakeinoja tällaisella syytetyllä olisi oltava käytettävissään, ja erityisesti, voiko kansallinen tuomioistuin unionin oikeuden nojalla määrätä, että rikosoikeudellinen menettely tällaista henkilöä vastaan lopetetaan ainoana ja mahdollisimman oikeudenmukaisena hyvityksenä menettelyn kulusta.